

18. ЦДІАУ – Ф. 442, оп. 855, спр. 278. – С. 1-8: Скарга редактора газети «Волинь» Коровицького на поліцейстера Яновицького, який загрожував йому розправою за публікації про нього (1905).
19. ЦДІАУ. – Ф. 318, оп. 1, спр. 2006. – С. 1-5: Про звинувачення редактора газети «Волинь» Г. Коровицького за публікацію статті «Дневник обывателя».
20. ЦДІАУ – Ф. 442, оп. 855, спр. 327. – С. 1-3: Повідомлення Волинського губернатора від 2 вересня 1905 р. про затвердження редактором газети «Волинь» присяжного повіреного Щербицького.
21. ЦДІАУ – Ф. 442, оп. 856, спр. 766. – С. 1-9: Про закриття газети «Волинь» за підбурення населення проти влади і закриття друкарні Є. І. Щербицького (1906-1907).
22. ЦДІАУ – Ф. 442, оп. 857, спр. 242. – С. 1-61: Про закриття в Житомирі друкарні Щербицького за видання ним газети «Голос Волини».
23. Російський державний історичний архів (РДІА) – Ф. 776, оп. 16, ч. 1, спр. 1126. – С. 2: Свідцтво на право видання газети «Голос Волини».
24. РДІА – Ф. 776, оп. 16, ч. 1, спр. 1120. – С. 2: Свідцтво на право видання газети «Вестник Волини»; С. 5-6: Про оштрафування редактора газети «Вестник Волини» за публікацію недозволених матеріалів.
25. ЦДІАУ – Ф. 442, оп. 857, спр. 322. – С. 1: Дозвіл на видання газети «Вестник Волини» (1907).
26. ЦДІАУ – Ф. 442, оп. 857, спр. 239. – С. 1-2: Донесення Волинського губернатора від 9 липня 1907 р. про знаходження в квартирі Щербицького в Житомирі нелегальної літератури.
27. ЦДІАУ – Ф. 442, оп. 862, спр. 10. – С. 14-26: Про оштрафування газети «Волинь» за статтю «Пора сплотиться» (1911 - № 357); С. 32-36: Про накладання штрафу в 300 руб. на редактора газети «Волинь».
28. РДІА – Ф. 776, оп. 17 (1913), спр. 55. – С. 1-3: Про видання газети «Волинь».
29. ЦДІАУ – Ф. 442, оп. 856, спр. 807. – С. 1: Про закриття газети «Волинь».
30. ЦДІАУ – Ф. 442, оп. 857, спр. 79. – С. 1-18: Про закриття в Житомирі друкарні М. Катерберга за зв'язки з революційним складом газети «Волинь».
31. ЦДІАУ – Ф. 442, оп. 862, спр. 273. – С. 1 – 4: Донесення Волинського губернатора жандармському правлінню від 28 листопада 1912 р. про необхідність видання у Волинській губернії замість газети «Волинь» газети, яка б захищала інтереси уряду.
32. ЦДІА – Ф. 1599, оп. 1, спр. 126. – С. 1 – 52: про звинувачення колишнього редактора газети «Волинь» Т. П. Бортнікова у зберіганні нелегальної літератури (30 жовтня 1914 р. – 11 квітня 1915 р.)

УДК 94(447.34)»1917»

О.С. Рибко

ПОЛІТИЧНА КУЛЬТУРА МІСЬКОГО НАСЕЛЕННЯ ВОЛИНСЬКОЇ ГУБЕРНІЇ НА ПОЧАТКОВОМУ ЕТАПІ УКРАЇНСЬКОЇ РЕВОЛЮЦІЇ (1917 Р.)

В статті, на основі аналізу джерел та літератури, робиться спроба з'ясувати особливості політичної культури жителів Волинських міст в умовах революційних перетворень першої половини 1917 року.

Ключові слова: Волинська губернія, громадські організації, національна меншина, політична культура.

В статье, на основе анализа источников и литературы, делается попытка выяснить особенности политической культуры жителей Волинских городов в условиях революционных преобразований первой половины 1917 года.

Ключевые слова: Волинская губерния, общественные организации, национальное меньшинство, политическая культура.

In the present article, on the grounds of analysis of the sources and publications, an attempt to clarify the features of the political culture of the inhabitants of cities in Volyn province under the conditions of revolutionary transformations in the first half of the year 1917.

Keywords: Volyn province, public organizations, national minority, political culture.

XX століття, в історії українського суспільства, є періодом багатим на приклади докорінного, не рідко революційного, зламу підвалин його (суспільства) існування. Національно державницький,

політико-правовий, релігійний, свідомісно-орієнтаційний усі ці виміри суспільного існування зазнали відчутних змін в період Української революції 1917-1921 років. Оскільки дослідження суспільних та державотворчих процесів потребує перш за все встановлення рівня політичної культури мас. З'ясування специфіки системи, динаміки проявів рівня усталеності саме цього суспільного явища, на матеріалах такого українського регіону як Волинь. Дасть змогу до більш адекватного відтворення подій революційної доби, та посприє відтворенню моделі суспільно-політичного простору на теренах Волинської губернії періоду 1917 року.

Питання окреслення рівня політичної культури міського населення краю під впливом революційних перетворень, не здобуло достатньої уваги як тема окремих, конкретно спрямованих досліджень. Так у радянській історичній літературі дана тема представлена лише опосередковано та виключно тенденційно, що обумовлено високим рівнем заідеологізованості питання політичних настроїв населення. Прикладом слугують праці, присвячені Волині, таких авторів, як Л. Дещинський [8], І.Кичій [10], Д. Огарін [16]. В період незалежності, у загальноукраїнському аспекті дану проблему досліджували Б.Цимбалістий [20], Л.Нагорна [15], В.Лозовий [14]. Ряд важливих складових даного явища, загальне тло суспільних процесів та політичного життя доби подано у працях В. Верстюка [2], В.Солдатенка [18], А. Каппелера [9]. Волинські події даного періоду висвітлювали С. Блашкевич [1], О. Комарніцький [11], М. Кучерепа [13]. Розвідки присвячені питанню політичної культури населення, даного регіону та історичного періоду відсутні.

Таким чином спираючись на доробок напрацьований попередниками, та залучивши документи архівосховищ Державного архіву Житомирської області й інформацію отриману із тогочасної регіональної періодики. У статті ставиться завдання показати специфіку політичної культури міського населення Волинської губернії, та простежити її трансформації загалом та на прикладі окремих соціальних груп. Показати реакцію громадськості до революційних подій та процесів в краї за умов революційних перетворень перших місяців 1917 року.

При висвітленні даного питання відносно такого регіону як Волинська губернія. Слід звернути значну увагу на такі, визначальні для суспільно-політичного життя, фактори, як рівень урбанізованості та національно-етнічний склад населення. Адже історично саме міста та їх жителі, були і залишаються, головним носієм ідеології та рушієм поступу політичних процесів у суспільстві. Загальна кількість міського населення краю становила лише 9,42% від усього населення губернії (не враховуючи окуповані території). При тому, що загальноукраїнський показник урбанізованості станом на 1987 рік становив 13,2% [12, с. 102]. Це вказує перш за все на той факт, що суспільно-політична потуга краю була досить таки обмеженою. Не значний відсоток потенційного, політичного активного населення був головною тому причиною. Така ситуація мала наслідком практично повне зосередження суспільно-політичного життя в губернському центрі Житомирі та кількох більших містах. Тож доцільним буде розмежувати місто і село з їх населенням, як осередки побутування світоглядно політичних концепцій.

Ким же були носії цих поглядів? Особливість соціально-етнічної структури населення Українських земель, початку ХХ століття, полягала у тому, що українці, як корінне населення, становили лише незначну частину міського населення. [9,с.53] Ситуація на розгляданій нами території повністю відповідає загальноукраїнській тенденції. Статистичні дані за 1913 рік, (які є найбільш хронологічно наближеними) подають наступну картину розподілу міського населення за національностями: євреїв - 48,7%, українців (малоросів) – 33,1%, поляків – 11,8 %, росіян (великоросів) – 3,8% [12,с.102]. Таким чином зрозуміло стає важливість урахування національного чинника. Тож подальший розгляд питання доцільно вести крізь призму громадсько-політичної діяльності таких основних національностей краю як українці, поляки та євреї.

Вже в перші дні після розповсюдження на території губернії звістки про падіння царського режиму, населення виявило наявність потенціалу до побудови нового політичного ладу. 4-го березня 1917 року відбулись збори представників громадських організацій міста Житомира. Слід відзначити оперативність, адже про ліквідацію царської влади Волинь дізналась за день до того, 3-го березня. Губернатор зібравши представників місцевих установ, сповістив про це офіційно [1, с. 3]. Так розпочав свою роботу Житомирський міський виконавчий комітет Ради об'єднаних громадських організацій Волинського губернського комісара Тимчасового уряду [17, с.22]. Саме ця інституція мала, за уявленням активної частини громадськості, стати виразником суспільних очікувань. Так серед першочергових завдань було визначено забезпечення впровадження нового ладу та здійснення його наріжного каменя яким визначено демократичну республіку. Також серед важливих завдань було згадано підготовку громадян до правильного здійснення виборів до місцевих органів влади та

установчих зборів [5, арк. 29]. Це свідчить про демократію, як орієнтир обраний громадянами на шляху побудови нового ладу. Система рад, яка на далі отримала максимально широке коло застосування, стала оптимальною формою самоорганізації. Теоретично Рада об'єднаних громадських організацій мала б об'єднувати та узгоджувати діяльність політичних та громадських об'єднань краю. Про те практично одразу ж зіткнулась із рядом перешкод. Однією із них була активізація громадсько-політичної діяльності національних громад краю. Утворюючи нові, національно спрямовані, громадські утворення вони не поспішали долучатися до діяльності вищезгаданої Ради, керівництво якої складалось переважно із функціонерів попередньої владної формації (головою Виконавчого комітету Ради об'єднаних громадських організацій було обрано міського голову Житомира А. Півовського) [1, с.3]. Посадовців котрі, ще не так давно, утискали і унеможлилювали подібну діяльність.

Натхненні новими можливостями українська громада краю почала формування національних організацій та їх об'єднань. Вже в березні-квітні 1917 р. на Волині постали ряд українських організацій: громада Товариства українських поступовців, «Селянська спілка», філія українського військового клубу ім. Полуботка та ін. Вони групуються навколо Волинської губернської української ради [6, арк.140]. 7 березня 1917 р. відбулось відновлення діяльності товариства «Просвіта». Відтепер і надалі головними осередками українського суспільно-політичного життя на території губернії були «Просвіти». Відновлює діяльність житомирська «Просвіта», закритої царським урядом ще в 1912 р. Запрацювали просвітянські товариства в Бердичеві, Звягелі, Острозі, Чуднові, Лугинах, Коростені, Брусиліві, Рівному, Луцьку. Загалом діяльність розгорнули понад 60 просвітянських осередків [19, с.20]. Важливо згадати завдання які поставила перед собою найбільш організована із проукраїнських організацій. Так в статуті житомирської просвіти вказувалося, що товариство «засноване для розвитку громадської та національної свідомості серед української людності на Волині і задля того, щоб допомогти просвітницькому рухові членів товариства, дати їм добру науку, допомогти їм здобути свої громадські права» [19, с.21]. Серед основних напрямків роботи товариства були визначені: відкриття книгозбірень, читалень, книгарень, прилюдні читання, лекції, доповіді та бесіди, видавництво книг та газет. Організація шкіл та підтримка кращих учнів. Робота з впорядкування народних гулянь та національних свят, музейно-етнографічна робота. Забезпечення дозвілля громадян в усіх напрямках (спортивний, музичний, театральний, гурткова робота) [19, с.21]. Такий перелік завдань, свідчить про відсутність, на початковому етапі революції, далекосяжної політичної перспективи в середовищі українського руху Волині. Та досить швидко українці збагнули усю перспективність моменту що наступив. Нового імпульсу, українському руху в краї, надала оприлюднена 9 березня 1917 року Уукраїнською Центральною Радою відозви «До українського народу», в якій закликала його домагатися від Тимчасового уряду автономії для України у складі Росії та публічного використання української мови в державних, судових та освітніх установах [12, с.103]. Ще до рішення другої сесії Центральної ради 22-23 квітня 1917 р. про організацію місцевих українських рад, в Житомирі на початку квітня була утворена та розгорнула діяльність Волинська українська рада. На 10-12 травня рада скликала з'їзд делегатів усіх українських організацій Волині. Серед питань, винесених на обговорення делегатів - доповідь про Центральну раду та постанови Національного Конгресу, справа Українського Національного Фонду, земельне питання, відносини між українцями римо-католиками та греко-католиками, вибори до міських дум і земств, скликання селянського з'їзду, видання місцевого часопису та реорганізація Волинської української ради [12, с.104]. Головою зібрання, а надалі і провідником українського руху в краї, було обрано Самійла Підгірського. З'їзд визнав Центральну раду тимчасовим українським урядом та приєднався до постанов Національного Конгресу. Окремі постанови стосувалися українізації школи і відзначалися особливою рішучістю — з'їзд вимагав, щоби скрізь на Волині з нового навчального року у всіх школах від найвищих до найнижчих навчання велося українською мовою. Волинську українську раду реорганізовано за принципом делегування до неї по 2 представники від партій, гуртків, товариств, українських військових частин та селян кожного повіту. Рада заснувала у Житомирі Інформаційне бюро, з метою - зібрати відомості про український рух на Волині. З чого можна зробити висновок про початок переходу на більш високий, політично спрямований рівень активності, та подолання децентралізованості серед проукраїнського руху. На жаль даний процес розтягнувся у часі і тривав протягом усього 1917 року, що не дозволило українській громаді енергійним ривком посісти становище пануючої сили та диктувати з неї свої світоглядні установки.

Єврейське населення Волинської губернії, як найбільш чисельно представлене серед міських жителів, також відзначилось активною присутністю у громадсько-політичному житті. Як і у випадку

з українцями, для єврейського населення, значним поштовхом до діяльності стало зняття введених царським урядом обмежень. 22 березня 1917 р. було опубліковано постанову Тимчасового уряду «Об отмене вероисповедных и национальных ограничений», згідно якої відмінялися всі законодавчі обмеження політичної, економічної та культурної діяльності євреїв [21, с. 84]. Однак сформованої десятиліттями міжетнічного співіснування протиріч так просто подолати не вдалось. З перших днів революційних подій, та на протязі усього 1917 року, періодично з'являлись чутки та повідомлення про відкриті заклики до погромів [3, с. 6-7]. Така ситуація хоч і не була для громади новою все ж змушувала до певної обережності та стриманості у діях і висловах. Адже разом із старими обмеженнями зникла й влада на якій трималась колишня система спів відносин. Подібно до українського руху, але керуючись дещо іншими міркуваннями, єврейська громадськість вела власну, відмежовану діяльність. У Житомирі було організовано єврейські громадські збори, де обговорювались питання громади та велась внутрішня партійна та ідеологічна боротьба. Тут слід вказати на той факт, що єврейські партії мали організовані осередки на території губернії, ще до початку революції. Представниками політичних поглядів виступали на Волині такі єврейські партії як: «Бунд», Єврейська соціал-демократична партія «ПОАЛЕЙ ЦІОНЬ», Єврейська робітничка партія соціалістів-територіалістів [7, арк. 459]. Окрім того на протязі перших місяців 1917 року було зорганізовано значну кількість громадських та професійних об'єднань євреїв. Волинський губернський союз учителів євреїв, Організація сіоністів міста Житомира, Житомирське відділення товариства надання допомоги єврейському населенню потерпілому в наслідок військових дій: об'єднання назви яких ілюструють загальну спрямованість громадського руху даної меншини. Задля здійснення загального організаційного керівництва усі об'єднання та товариства було об'єднано під егідою новоствореного Тимчасового комітету у справах житомирської єврейської общини [7, арк. 459]. Та навіть така об'єднувача діяльність не вберігала від протиріч. Так, представлені в Житомирі, єврейські соціалістичні партії та профспілкові об'єднання й союзи, тривалий час, з принципових міркувань, не брали участі у виборі делегатів до Житомирського міського виконавчого комітету та Ради об'єднаних громадських організацій. Зазначалось, що єврейська робітничка маса буде представлена в цих утвореннях через свої професійні та політичні організації [12, с.103]. Як причину такої поведінки слід вважати побоювання того, що єврейські організації (зважаючи на минуле та не однозначність суспільних настроїв) можуть бути не допущені до діяльності даних об'єднувачих формацій. Про те побоювання виявились марними. Подальший же перебіг подій у краї, які характеризувались спадом громадської активності, повернули єврейський рух на рейки внутрішньо общинної сконцентрованості.

В інший спосіб скористались із нових можливостей, які давала революційна доба на Волині, польська громада. Зовні діяльність польської національної меншини справляла враження високоорганізованої та готової на рішучі дії. Маніфестації, проведений 16 березня 1917 року в Житомирі, з'їзд польських товариств на якому декламовано метою обрання власного представницького органу, напрацювання програми подальшої діяльності. Вже у березні розгорнуто було широку лекційну діяльність польських педагогів. Серед тем, які пропонувалися слухачам були «Про виборче право», «Незалежна об'єднана Польща», «Польська політика», «Фізичне виховання та народний характер» [12, с.102]. Почалося створення польських товариств професійного (Демократично-християнський союз польських робітників) [7, арк. 459], національно-об'єднувачого (Комісаріат польського комітету на русі в місті Житомирі), просвітні (Macierz Polska, «Лютня») [7, арк. 459] спрямування. Утворений в Житомирі польський комісаріат заснував «Польський суспільно-політичний клуб». Серед новозаснованих польських товариств були позапартійний «Союз польських жіночих товариств на Волині», статут якого визначав мету союзу у координації діяльності польських жіночих товариств на Волині та в Житомирі, організацію польського жіночого громадянства в зв'язку з виборами в органи місцевого самоврядування і загальнодержавні установи, та освідомлення найширшого кола жінок з політичних, громадських та економічних питань. Розпочато публікацію національного періодичного видання «Tygodnik kresowy» [4, с.4]. Про те попри усю злагодженість та організованість в діяльності, поляки не використовували свого потенціалу з метою отримання політичної влади. Діяльність описаної вище потуги була практично повністю носила культурно просвітницький та виховний почасти допомогий характер, що свідчить про відсутність далекосяжної політичної амбіційності серед польської спільноти Волині станом на 1917 рік.

Таким чином на прикладі трьох найчисельніших національних груп, представлених у міському соціумі Волині. Було розглянуто реалізацію можливостей, котрі постали перед ними у зв'язку із революційними подіями 1917 року. У політичних та соціокультурних обставинах перших

революційних місяців дані національні групи змушені були шукати розв'язання для схожих проблем, але шляхи їх вирішення вони обрали різні. Поляки, опираючись на багатий досвід національного гуртування та організаційної діяльності за не сприятливих умов бездержавності, найпоспідовніше здійснювали програму свого національного відродження. За відсутності обнадійливих новин з території Польщі, на протязі 1917 року, вони змушені були концентрувати свої зусилля на культурно-просвітницькій ниві. Про те польська спільнота показала приклад високої національної свідомості та згуртованості суспільства, що безумовно є ознакою наближеності польської спільноти Волині до політичної культури партиципаторного типу.

Стосовно єврейської громади то їхньою об'єднуючою ідеєю не була а ні державність, а ні вирішальна політична влада. Вони цілком реалістично оцінювали власну потугу та суспільне становище як національної меншини у краї. Тому зусилля їх громадського життя переважно розпорозувалися на вирішенні внутрішніх справ громади. Такий погляд на власну політичну позицію, з огляду на культурно-етнічну замкнутість громади, відсутність у її членів очікувань від змін політичної системи, та бажання ставати її частиною. Усе це визначити тип політичної культури єврейської меншини Волинських міст, як провінціалістський.

Оціночно складалось враження, що саме в українців з'явилась найкраща можливість зреалізувати мету свого національного руху. Завдання перед ними постало те ж саме, що й перед поляками та євреями, - згуртування мас, реалізація внутрішніх потреб українців Волині та, почасти, впливати, через участь в органах місцевого самоврядування, на регіональну політику з позиції найчисельнішої в краї національної групи. Після створення Української Центральної Ради постало питання просування та утвердження ідеї української національної державності. Згуртувавшись навколо просвітницьких організацій, активісти вели боротьбу за залучення населення до громадсько-політичного життя. Культурно-просвітні та національно-ідеологічні заходи українських сил, які здійснювалися в губернському центрі, безумовно сприяли українському руху в освоєнні міського соціуму. Однак цього було замало. Не зважаючи на друге місце за кількістю жителів серед міського населення, український рух все ж не знаходив у ньому своєї опори. Давалися в знаки століття асиміляційних процесів та ментальність жителів поліційної держави. Рух не мав (на відміну від польського) в не далекому минулому, прикладів організованого проукраїнського опозиційного руху. Прикладів, котрі могли б слугувати хорошим підґрунтям для нового національного підйому, даючи зразки організаційної структури та методів діяльності. Переважно низька індивідуальна активність громадян, надмірна орієнтація на керівну роль політичних інституцій (Центральна Рада так і не змогла показати себе сильною владною формацією). Та не здатність піти на жертву власного інтересу заради спільного блага є яскравим показником підданського типу політичної культури українства. Усе вищенаведене, є свідченням відсутності в середовищі міського населення Волинської губернії, згаданого періоду, єдиної типологічної моделі політичної культури. А це, не в останню чергу, лягло в основу політичної невизначеності та адміністративної неспроможності наступних періодів революції.

Джерела та література

1. Блашкевич С. Українська національно-демократична революція на Волині / С. Е. Блашкевич, Р. Ю. Кондратюк // Українська національна ідея: історія і сучасність: наук. Збірник / [відп. ред. М. Костириця]. – Житомир: Журфонд, 1997. – С. 3-5.
2. Верстюк В. Український національно-визвольний рух (березень–листопад 1917 р.) / В. Ф. Верстюк // Український історичний журнал. – 2003. – № 3. – С. 63-81.
3. Громадянин. – 1917. – 20 липня (№ 3-4).
4. Громадянин. – 1917. – 7 грудня (№ 2).
5. Державний архів Житомирської області (далі – ДАЖО), Фонд р-405, опис 1, справа 6, арк. 29.
6. ДАЖО, Фонд р-405, опис 1, справа 7, арк. 140.
7. ДАЖО, Фонд Р-405, опис 1, спр. 7, арк. 459.
8. Дещинський Л. Є. Великий Жовтень на Волині / Л. Є. Дещинський. – Львів: Вища школа. Видавництво при ЛДУ, 1977. – 184 с.
9. Каппелер А. Структура українського національного руху в Російській імперії/ А. Каппелер // Сучасність - 1992. – № 48. - С.52-56.
10. Кичий І. Борьба за власть Советов на Правобережной Украине / И. В. Кичий. – Львов : Вища школа. Изд-во при Львов. ун-те, 1986. – 151 с.
11. Комарніцький, О. Б. Містечка Волині та Київщини в добу української революції 1917-1920 рр. : монографія / О. Б. Комарніцький . - Кам'янець-Подільський : Аксіома, 2009. - 311 с.

12. Комарніцький О.Б., Містечка південної Волині в Українській революції 1917-1920 рр. // Історія міст і сіл Великої Волині: Науковий збірник «Велика Волинь»: Праці Житомирського науково-красназничого товариства дослідників Волині. – Т. 25. – Ч.1/Голов.ред. М.Ю.Костриця. – Житомир; ПП М.Г. Госенко, 2002 с. 102-104.
13. Кучерепа М.М., Савчук О.А., Становлення і розвиток українського політичного руху на Волині (1900-1939рр.) // Велика Волинь: минуле й сучасне. Тези міжнародної красназничої конференції. Житомир, 1993 с.69 – 71.
14. Лозовий В.С. Проблема політичної культури українського селянства в добу Центральної Ради (1917-1918рр.) // Проблеми історії України XIX початку XX ст.. Київ: Інститут історії України НАН України. – 2006. – №12. – С. 166 – 174.
15. Нагорна Л.П. Політична культура українського народу: історична перспектива і сучасні реалії / Л.П. Нагорна. – Київ, 1998. – 278 с.
16. Огарін Д. 1917 рік на Волині: дис... канд. іст. наук / Д. Огарін. – Київ, 1964. – 258 с.
17. Рацілевич А. Організаційне оформлення українського національного руху на Волині (березень – червень 1917 р.) / Андрій Рацілевич // Волинські історичні записки. – Житомир, 2010. – Т. 4. – С. 20 – 29.
18. Солдатенко В. Ф. Демократизація суспільного життя після повалення царизму: історична роль рад // Українознавство в побудові громадського суспільства в Україні // Українознавство XXI ст.: виміри розвитку. Українознавство 2007 – 2009. – Київ: УАІД «Рада», 2010. – С. 285– 294.
19. Тимошенко В.І., 3 історії Просвіти на Волині в 1917-1922рр. // Українська національна ідея: минуле і сучасність. Науковий збірник / Під. ред. М.Ю.Костриця. - Житомир: Жур. фонд, 1997.с.20-21.
20. Цимбалістий Б. Право бездержавності. Політична культура українців / Б. Цимбалістий. – Київ, 1996.
21. Щукін В.В., Сугацька Н.В. Особливості дії законодавства Російської імперії по відношенню до євреїв у південноукраїнських землях // Сучасна українська політика. Політики і політологи про неї. – Вип. 5. – К.; Миколаїв, 2004. – С. 83-89.

УДК 94:323.281(477.42) «1944/1945»

В. М. Жилюк

РЕПРЕСІЇ ПРОТИ НАСЕЛЕННЯ ЖИТОМИРЩИНИ У ПЕРШІ ПОВОЄННІ РОКИ (1944 – 1945 РР.)

В статті висвітлено питання репресій проти населення Житомирщини, що відображає один з характерних напрямків політики радянської влади у перші повоєнні роки. Увага зосереджена на постах українського національно-визвольного руху.

Ключові слова: Житомирщина, радянська влада, репресії, населення.

В статье раскрывается вопрос репрессий против населения Житомирщины, что отображает один из характерных направлений политики советской власти в первые послевоенные годы. Основное внимание уделено представителям украинского национально-освободительного движения.

Ключевые слова: Житомирщина, советская власть, репрессии, население.

The article deals with the repressions against the population of Zhytomyr oblast, which illustrates one of the main directions of the USSR's policy in the first post-war years. The emphasis is placed upon the members of the Ukrainian national liberation movement.

Key words: Zhytomyr oblast, Soviet rule, repressions, population.

Актуальність теми. Євроінтеграційні процеси України останніх років у політичній площині дедалі більше зумовлюють необхідність розвитку в державі демократичних цінностей, унеможливлення встановлення та/чи посилення авторитарного режиму, існування якого базується на різних формах переслідування громадян. У цьому зв'язку історичний досвід політики репресій радянського режиму, зокрема у перші повоєнні роки, виступає яскравою ілюстрацією можливого сценарію запровадження системи репресивної політики з боку будь-якої тоталітарної влади. Очевидно, вивчення уроків минулого дасть змогу подолати передумови таких невтішних перспектив, сприятиме суспільному діалогу у пошуках шляхів до європейських стандартів життя. Відтак, практичне значення запропонованої теми цілком очевидне.